

Befejezetlen kamaraszimfóniák

Botvay Károly tempóváltásról, műhelymunkáról, reményteli tervekről

Ma is – immár nyolcvan esztendeje – mindennap kézbe veszi a gordonkát, hiszen még mindig akadnak újabb és újabb ötletei, amelyekkel talán hozzátehet valamit a zenéhez. Botvay Károly úgy véli, befejezhetetlen pálya az övé, hiszen minden előadás más és más, többezredik alkalommal is új arcát mutatja egy kompozíció. Erre igyekszik megtanítani növendékeit is, akikkel négy évtizede foglalkozik a Zeneakadémián, s ez bizonyosodik be a Budapesti Vonósok hangversenyein is, mely együttesnek nemcsak alapítója, hanem ma is művészeti vezetője.

Botvay Károly a Budapesti Vonósok színpadán. © Székely György

A növendékeiből álló kvartettek, triók rendszeresen szerepelnek kiválóan különböző házi hangversenyeken.

Mi az, amitől olyan jól szólnak az együtteseik?

Nincs időm felvételikre járni, ezért nem is válogatok a növendékek közül, azokból állítom össze a társulatokat, akik hozzám kerülnek. De sokszor így is remek együttesek születnek, s igyekszem terelgetni őket az összecsiszolódás, a jó repertoárválogatás felé. A közös játék másfajta gondolkodást igényel, mint a szólólistaság: ha valaki egy szólószónátát egyedül ad elő, a teljes figyelme magára terjed ki, de ha egy duó vagy trió tagja, akkor figyelme megoszlik, hiszen reagál a zenésztársai előadására. Ezért a kamaradarabok több gyakorlást igényelnek. Az óráimon, a közös munka során több idő jut az egyes részletek kibogozására, mint később, amikor már koncertekre készül egy-egy társulat. Érdekes, hogyan változnak a generációk. Például mennyire gyorsul a tempóérzékük, hiszen minden téren gyors reagálásra törekednek. Ha egy új műről esik szó, általában meghallgatják az interneten, s több verzió közül a leggyorsabban lejátszottat választják. Pedig nem mindig az a legjobb: előfordul ugyanis, hogy a gyorsaságra való koncentrálás miatt nem sok zene marad benne. Ezért azt is igyekszem megtanítani a növendékeknek, hogy a virtuozitás nem öncélú, hanem a zenélés nehéz körülmények között történő megvalósítása. Úgy látom, az utóbbi években alacsonyabb a növendékek türelmi küszöbe is, kisebb az egymás iránti tolerancia. Így egyre büszke lehetek: arra, hogy húsz-húsz esztendő telt el Bartók és az Új Budapest Vonósnégyesben, változatlan felállásban. Ma már az is csodának számít, ha a tanév végére olyan barátságos a viszony kvartettben, mint szeptemberben.

E téren mit tud tenni?

Azt nem lehet erőltetni, hogy harmonikus legyen a közös muzsikálás. Csak az egymásra való odafigyelést ösztönözhetem, és főként a játék örömeiben való feloldódást, ami fölébe kerekedhet az ellenérzéseknek. S mindig hagyom, hogy egymást is okítsák a növendékek, az szintén tanulságos. Magamon pedig azt veszem észre, hogy kívülről jobban rálát az ember a művekre. Más játszani, s más, ha csak hallgatom, irányítom az előadást. Mindez számomra is hasznos. A darabok kiválasztásában ugyancsak számítok rájuk, a fiatalok sokszor izgalmas ötletekkel állnak elő. Igyekszem is testhezálló kompozíciókat válogatni számukra. A repertoárt ugyanis jól ismerem, a gerincét kétszer is sikerült lemezre vennem, Párizsban és Londonban. Szerencsére olyan gazdag a kamarazene-irodalom, amit a szólóhangszeres meg sem közelít, így jócskán van miből válogatni.

Az idei már a negyvenedik esztendeje a Zeneakadémián. Hogyan kezdődött a tanári pályája?

Ma már azt mondom, hogy párhuzamosan, a játékot a tanítással érdemes művelni. Olyan ez, akár egy nagy zenei laboratórium, a növendékektől is rengeteget lehet tanulni. Nálam a tanítás kicsit kalandosan, a véletlennek

köszönhetően kezdődött, hiszen Rados Ferenc akkori betegsége alatt engem kért meg, hogy egy szemeszterre vegyem át az osztályát. Óraadóként kezdtem négy évtizede, s azóta sem hagytam abba. Ma már professor emeritusként foglalkozom a két vonósnégyessel, egy duóval és egy trióval a Régi Zeneakadémián. Van ott egy terem, amit megkedveltem. Különleges élményt jelent Liszt egykori otthonában muzsikálni, arról nem is beszélve, hogy ha szükség van egy-egy kottára, tanulmányra, csak le kell sétálni érte a kutatókönyvtárba. Egyébként az egész tanítási és a tanulási időszakom olyan hosszú időszakot ölel fel, hogy nem egy olyan dolog akad, amelyről annak idején még az ellenkezőjét hallottuk. Például a historikus előadásmódról nem nagyon tanultunk annak idején... Most pedig a Budapesti Vonósokkal teltházakat vonzanak a Haydn-sorozataink. A stílus, a játékmód lényeges, valamint az, hogy igyekszünk emberközelihez hozni a zenét – Vashegyi György nemcsak kiválóan dirigál, hanem fantasztikus felkészültséggel mesél is a művekről, az összefüggésekről. Már várom a következő estét, ami a *Nagytratórő* tervek címet viseli, s két D-dúr szimfónia hangzik fel rajta a BMC-ben, március 30-án. Előtte Ránki Dezsővel koncertezünk a Zeneakadémián, Haydn és Mozart szerepel a programban, de a tavaszi estjeinken két ősbemutatót is játszunk.

„Ma már az is csodának számít, ha a tanév végére olyan barátságos a viszony kvartettben, mint szeptemberben.”

Temérdek helyen muzsikálnak, hiszen a Müpában és az Óbudai Társaskörben is rendszeresen fellép a Budapesti Vonósok, amelyben ma már nem játszik, de továbbra is részt vesz minden próbán, fellépésen.

Akkor fejeztem be az együttesben való játékot, amikor nyolcvan éves lettem. De két esztendővel ezelőtt, amikor a társulat a negyvenedik születésnapját ünnepelte, egy művet előadtam még velük. Művészeti vezetőként is lényegesnek tartom, hogy részt vegyek a mindennapi életükben, hiszen a Budapesti Vonósok alapítása óta része az életemnek. Sok a hangversenyünk, a barokktól a kortárs zenéig terjed a programunk. Fontos feladatunknak tartjuk a közönségnevelést is. A legkisebbeket az Operajátszóházba várjuk, amit Dinyés Dániel és Göttinger Pál vezet. Remek hangulatúak a műpás, üvegtermi előadások, ahol a kicsik is aktív részesei a produkcióknak, és megtanulják, hogy ez nem egy arisztokratikus műfaj, hanem élvezetes része az életnek. Emellett a Weiner Konzervatóriummal is kapcsolatban állunk, évente kétszer koncertezünk a növendékeikkel. A legkiválóbbak versenyműveket adnak elő a kíséretünkkel, a másik esten pedig gyerekek alkotják a fúvós szólamot, s akadnak olyan vonósok is, akik beülnek közénk muzsikálni. Nemcsak sokféle programot adunk elő, hanem számos helyszínen is játszunk, és nagy örömünkre a törzs-

Botvay Károly a spanyol királyi család tulajdonában lévő, drágakövekkel ékesített Stradivari-csellóval. Forrás: Botvay Károly – archív

közönségünk mindenhol követ minket. Újranyitásakor visszatértünk a Pesti Vigadóba, első fellépéseink helyszínére. Terényi Ede-émlékkoncertet adtunk, Járdányi Pál előtt – aki tanárom volt a Zeneakadémián – hangversennyel tiszteeltünk. Izgalmas programjaink lesznek ott 2020-ban is, hiszen Beethoven születésének 250. évfordulójára emlékezünk majd.

S idén lesz fertői fesztivál is?

Szeretnénk, hogy legyen. Temérdek az ötletünk, és fájó pont számunkra, hogy tavaly, sok-sok év után forráshiány miatt megszakadt a sorozat. Hiába ugyanis a Budapesti Vonósok negyvenkét esztendeje, a támogatásunk ma sincs megoldva, rengeteg a bizonytalan tényező. Az államtól érkező összeg roppant kevés, elenyésző a nagyzenekarkéhoz képest, és az utóbbi években a büdzsénk olyan támoszlopait veszítettük el, mint a hanglemezkészítés vagy a tengerentúli turnék. Előbbire nincs kereslet, utóbbira

pedig pénz... Régebben temérdek felkérést kaptunk, alig fejeztünk be egy albumot, már készítettük is a következőt. De tesszük a dolgunkat, ahogy eddig is. S bár akadnak események, amelyre csak én emlékszem az alapításunk idejéről, azért vannak még néhányan a társulatban, akik részt vettek még azon a belgrádi versenyen, amely elindította a karrierünket.

„A két vonósnégyessel összesen körülbelül ötezer koncertet adtunk, s a kamarazenekarral is kétezer hangverseny fölötti a szám.”

Ahol az egyik zsűritag azt mondta a Vonósokról, úgy játszanak, akár egy kibővített vonósnégyes...

Így van, s ezt a hangzást azóta is megtartottuk. Talán ennek is köszönhető, hogy van egyfajta vonzása a zenekarnak. Bár nem könnyű a helyzetünk, mindig jönnek újabb és újabb tehetséges fiatalok. Tudják, hogy nálunk nem gyári munka folyik, alaposan a végére járunk mindennek, komoly műhelymunkát folytatunk, s kidolgozzuk a kompozíciók összes részletét. Pilz János koncertmesterünk nem sajnálja rá a próbaidőt. Így sok esetben választanak minket, még kevesebb pénzért is. Mert vonzó a zenekar színvonala, az itteni hangulat, a gazdag repertoár, és az, hogy rendszeresen kisebb formációkra bomlunk, így mindenben kipróbálhatják magukat. Ráadásul mindenki hozhatja a maga ötleteit.

Foglalkozik a Vonósok ügyeivel, tanít, kurzusokat ad, s ahogy említette, még ma is nagyon elfoglalt...

Nemrég készült rólam egy portréfilm, s azt javasoltam, legyen a címe: *Futólépésben*. Ugyanis ilyennek látom a napjaimat. A két vonósnégyessel összesen körülbelül ötezer koncertet adtunk, s a kamarazenekarral is kétezer hangverseny fölötti a szám. Megesett, hogy hajnalban végeztem a Vonósok lemezfelvételével, s már indultam is a reptérre, tengerentúli turnéra. Öt földrészt jártam be, kétszer is lemezre játszhattam az összes Beethoven-, Bartók-, Brahms-vonósnégyest.

Ma is naponta kézbe veszi a gordonkáját, ahogy hat éves korától mindig. Mi motiválja?

A zenélés örökös, befejezhetetlen pálya. Hiába van ma egy koncert, amelyben a közönségnek is öröme telik, ez még nem a végállomás. Közelítünk egy általunk felállított, ideális formához, de minden alkalommal kicsit másképp szól ugyanaz a darab, ahogy hat ránk a terem, a közönség, a muzsikuskok pillanatnyi hangulata. A lemezekkel is így voltam, mire a végére jutottam egy teljes sorozatnak, azt éreztem, ha most kezdeném, már másképp játszanék. S azért veszem kézbe a csellót ennyi esztendő elteltével is, mert úgy érzem, vannak ötleteim, meglátásaim, amelyek korábban nem voltak, és ezekkel még hozzá tudok tenni valamit a zenéhez...

concertobudapest.hu

2019/20

